K INSTITUCIONÁLNÍM A PERSONÁLNÍM OKOLNOSTEM VZNIKU VYSOKÉ ŠKOLY EKONOMICKÉ V PRAZE

František Stellner, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem; **Pavel Szobi**, Vysoká škola ekonomická v Praze

Tato studie analyzuje proměnu ekonomického vysokého školství po únoru 1948, konkrétně politiku komunistické strany, úlohu konkrétních politiků a proces několikaleté reorganizace vysokých škol, které se věnovaly přípravě ekonomů a národohospodářů. Věnuje se okolnostem vzniku Vysoké školy ekonomické v Praze. Opírá se především o nevydané archivní materiály ze spisovny VŠE, Archivu ČVUT v Praze, rozhovorů a interview s pamětníky,¹ vydanými prameny osobní provenience a navazuje na výzkum M. Deváté, P. Závodského a J. Knapíka. Metodologicky se opírá o hypotézu socialistické transformace, začleňuje vznik VŠE do procesu přejímání kontroly nad vzdělávacím systémem novou elitou, která se negativní selekcí zbavovala „reakční“ a „buržoazní“ elity a pozitivní selekcí se snažila vytvořit novou elitu. (Matějů, Řeháková, Simonová, 2004)

Vysoká škola ekonomická v Praze vznikla v roce 1953 v době, kdy vysoké školství procházelo zásadní proměnou uskutečňovanou KSČ. Její aparát se po roce 1948 soustředil u vysokého školství na zavedení „přímého stranického řízení“, centralizaci řízení, čistky, zvýšení počtu studujících dělníků, nové podmínky studia, přebudování, rušení či zakládání škol, dále pak agitaci a ideologizaci spojenou s etablováním marxismu-leninismu jako profilového oboru na všech typech škol. Její zásadní úlohu definoval například historik Morkes: „Školská politika se přestala dělat na ministerstvu školství, v Národním shromáždění či ve vládě, ale byla tvořena a vytyčována stranickými usneseními, které mělo ministerstvo jako podřízený útvar pouze rozpracovat, konkretizovat na školství a disciplinovaně plnit.“ (Morkes, 2002, s. 51–52) Tímto způsobem mělo být zajištěno účinné prosazování ideového monopolu KSČ ve školství.

Komunisté se především zaměřili na omezení autonomie vysokých škol. Zákonem č. 58/1950 Sb. byly zrušeny samosprávné orgány i stolice vázané na profesory. Nyní byli

¹ Rozhovory a interview byly pořízeny a zpracovány v rámci činnosti Poradní skupiny rektora pro dějiny VŠE a jsou k dispozici v úložišti k dějinám VŠE.

rektoři jmenováni prezidentem republiky, zatímco děkani ministrem. Na fakultách byly zavedeny katedry, jejichž vedoucí také jmenoval ministr. Jejich úkol byl jasně vymezen: „Katedry přebírají odpovědnost za ideologickou správnost skript, hodnotí pedagogickou a vědeckou činnost jednotlivců a jejich hlavním účelem je přejít od individuální práce k práci kolektivní, pěstovat kritiku i sebekritiku a opustit závislost tematickou i metodickou na západní pavědě a napojit se jasně a bez výhrad na nejpokrokovější vědu sovětskou.“² Studenti byli rozděleni do studijních skupin, na které dohlížel pedagog.

Akademické prostředí bylo vystaveno komunistické agitaci a přes tradiční apolitičnost byly na všech školách zřízeny organizace KSČ, které se podílely na řízení škol a realizovaly příkazy vyšších orgánů. V tom jim pomáhaly další komunistické organizace, Československý svaz mládeže a Revoluční odborové hnutí. Ministerstvo zavádělo povinné předměty, jejich pořadí, plán atestací, byla kodifikována povinná účast na přednáškách a seminářích, zpřísněny způsoby kontroly a zavedeny sankce za neplnění povinností. Po velkých prověrkách na vysokých školách po únoru 1948 pokračovala „důkladná očista“ od reakčních studentů i na počátku padesátých let. To souviselo s politikou výchovy tzv. nové inteligence, kdy se v přijímacím řízení preferovali dělníci nebo studenti z dělnických rodin. (Maňák, 2004, s. 137; Knapík, 2000, s. 74; srov. Blažek, Jech, Kubálek, 2004, s. 111–132; Kalinová, 2007, s. 171; Maňák, 2004, s. 141)

Vzhledem k marxisticko-leninské ideologii a zavádění centrálně plánované ekonomiky podle sovětského vzoru kladla KSČ velký důraz na přípravu nových odborníků, ekonomů, národohospodářů, statistiků či manažerů. Podle jednoho z dobových spisů to bylo „projevem neobyčejného růstu významu ekonomických věd a ekonomického školství v období budování a zdokonalování socialistické společnosti. Ekonomické vzdělání a ekonomická výchova nabývají stále na významu. Stávají se jednak součástí výchovy a vzdělání všech občanů socialistické společnosti, jednak součástí kvalifikace specialistů mnoha profesí“ (Koudela, 1989, s. 12)

Ekonomické předměty se po válce vyučovaly na právnických fakultách Univerzity Karlovy a Masarykovy univerzity, na Vysoké škole obchodní a Vysoké škole speciálních nauk ČVUT a na školách vzniklých z iniciativy komunistů, konkrétně na Ústřední politické škole KSČ (ÚPŠ) a na Vysoké škole politické a sociální v Praze (VŠPS).

Po únorových událostech komunisté ihned reorganizovali vysoké ekonomické školství. Nejdříve sáhli k represivním opatřením a omezili výuku ekonomických předmětů na pražské právnické fakultě, zatímco brněnskou zcela zrušili. Podobný osud potkal i Vysokou školu politickou a sociální v Praze, která pro ně byla i po provedení čistek zárukou požadovaných kvalit. Podle jednoho z absolventů šlo o „nezdařené dítě Zdeňka Nejedlého a jeho sociálně-romantických představ o socialistickém školství“ (Knapp, 1998, s. 128; srov. Ort, 2006, s. 28–29, 39–40)

Přestože se na klíčové instituci věnující se ekonomickým vědám, Vysoké škole obchodní ČVUT snažili přizpůsobit novým podmínkám, komunisté s ní, jako s hlavní oporou bývalého „buržoazního“ ekonomického školství, nepočítali. Jejich zástupci

2 Zázpis o I. schůzi fakultní rady Vysoké školy věd hospodářských, dne 10. ledna 1951, Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO/VŠVH, karton 01, 1950–51. Zázpisy ze schůzí fakultní rady, s. 2.

v akčním výboru prosadili její přejmenování na Vysokou školu věd hospodářských, provedli rozsáhlé prověrky a uskutečnili dalekosáhlé změny v programu studia. O tom, že s ekonomickým školstvím nebyli komunisté spokojeni, svědčí i to, že již na počátku roku 1951 byla zřízena zvláštní komise pro reorganizaci vysokých škol hospodářských. „Tato komise, při níž byla ustavena zvláštní pracovní skupina, má za úkol vyjít z potřeb výroby a zjistit požadavky na profil absolventů a podat návrhy na reorganisaci vysokých škol hospodářských.“³ Bylo rozhodnuto, že Vysoká škola věd hospodářských postupně ukončí činnost do roku 1953. O rozmístění zaměstnanců fakulty sdělil její děkan, „že v důsledku nových událostí budou všichni zaměstnanci, jak učitelé, tak i zaměstnanci správní, převzati do služeb jiných fakult či vysokých škol, takže nedojde k výpovědím“.⁴

Tehdejší vedení KSČ rozhodlo, že ekonomické předměty se budou primárně vyučovat na zcela nové instituci založené v roce 1949 – Vysoké škole politických a hospodářských věd (VŠPHV). Podle jednoho z jejích funkcionářů měla „vyplnit v našem systému vysokoškolského studia místo, jež dosud zůstávalo prázdné“, tj., školy pro výchovu pracovníků včetně hospodářských, v jejichž úkolech a činnosti převažovala „politicko-ideová stránka... nad čistě odbornou“ (J. Hájek, cit. dle Devátá a Olšáková, 2010, s. 199) Jeden z klíčových funkcionářů stanovil hospodářské fakultě nové školy jako hlavní úkol připravit odborníky pro plánovací úřady a dále, že: „...má vychovat dále nové hospodáře našich znárodněných podniků výrobních, obchodních a našich finančních ústavů a finanční služby“ (Štoll, 1949, s. 27)

Historička Devátá došla k výstižnému závěru: „V souladu s úkolem o výchově dělnické inteligence bylo studium na Vysoké škole politických a hospodářských věd orientováno zejména na studenty z dělnického prostředí a jejich proškolení pro vyšší funkce v hospodářské, státní a veřejné správě. Vedení školy se ovšem současně netajilo aspiracími vybudovat postupnými kroky z VŠPHV elitní stranickou vysokou školu pro rozvíjení vědeckého marxistického bádání.“ (Devátá a Olšáková, 2010, s. 170) Jako elitní politická škola byla řízena kulturně propagačním oddělením ÚV KSČ a pouze zčásti ministerstvem. Rektorem byl jmenován literární kritik, překladatel, přední komunistický ideolog a stalinista Ladislav Štoll (k jeho osobnosti srov. Connelly, 2008, s. 38; Knapp, 1998, s. 116, s. 136; Hájek, 1997, s. 179; Měchýř, 2003, s. 163; Kopeček, 2002), který vysokoškolské vzdělání neměl a vlastní řízení školy ponechal na prorektorovi, mladém funkcionáři a právníkovi Jiřím Hájkovi. Na její Hospodářské fakultě, kterou si vybrala polovina studentů, se sešli klíčoví představitelé marxistické politické ekonomie. Jednalo se především o významného předválečného komunistu a funkcionáře Felixe Olivu, absolventa Mezinárodní leninské školy. (Stellner, 2012) Dále šlo například o národohospodáře a právníka Vladimíra Sedláka, který působil jako náměstek na ministerstvu vnitřního obchodu a jako vedoucí katedry

3 Zápis o II. řádné schůzi fakultní rady VŠVH, dne 9. února 1951, Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO/ VŠVH, karton 01, 1950–51. Zápisy ze schůzí fakultní rady, s. 3.

4 Zápis o schůzi rady fakulty věd hospodářských ČVUT v Praze, dne 23. 5. 1952, Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO, karton 01, 6. složka, 1951–52. Protokoly ze schůzí profesorského sboru, s. 3.

na VŠVH ČVUT,⁵ jeho kolegu z ministerstva, statistika Eduarda Linka, národohospodáře a jednoho z klíčových pedagogů VŠPHV, Pavla Hrubého.

Na počátku padesátých let vedení KSČ počítalo s tím, že Vysoká škola politických a hospodářských věd bude klíčovou institucí, která připraví „nové kádry“ pro řízení ekonomiky.

Kdo po roce 1948 udával hlavní slovo při řízení vysokých škol a odpovídal za „linii KSČ ve vztahu k inteligenci“? Souhlasíme s historikem Maňákem, že „Gottwald se svým okruhem spolupracovníků iniciátorem nového kurzu tedy nebyl. Tato zásluha patří rozhodně Slánskému s jeho okruhem spolupracovníků z aparátu ÚV KSČ“. (Maňák, 2004, s. 132) Ve školské politice udával hlavní směr generální tajemník Rudolf Slánský, který se snažil co nejvíce upozadit ministra informací Václava Kopeckého, ministra školství Zdeňka Nejedlého a předního komunistického ideologa Arnošta Kolmana.

Slánský dohlížel na Kulturní a propagační oddělení, které fakticky řídilo školskou i vědeckou oblast. Hájek popsal její tehdejší stav: „V ‚kultpropu‘ byly tenkrát vztahy jednotlivých oddělení, pododdělení a skupin pracovníků takřka nepřehledné. Vedle Kolmana tu působil starý veterán Kominterny Bruno Köhler, zachovávající si svou německou češtinu, stejně jako Pavel Reiman. Kolem nich se rojili mladí, většinou velmi sebevědomí, zčásti ještě studenti: Čestmír Císař, Ota Šik, Lubomír Sochor, Vladimír Ruml, Jindřich Zelený, Vilém Fuchs, jak si vzpomínám na některé tváře a jména.“ (Hájek, 1997, s. 174) Od roku 1950 měli klíčový vliv ve školském odboru novinář Gustav Bareš a historik a sociolog Čestmír Císař. O tom, že se jednalo z velké části o nekompetentní lidi, svědčí vzpomínky ekonoma Šulce: „Ze šesti pracovníků tiskového odboru jen jediný měl za sebou krátkou praxi v kterémsi týdeníku a byl absolventem gymnázia. Ostatní ‚dělnické kádry‘ nikdy v novinách nepracovaly, nenapsaly do nich ani řádku a měly jen základní vzdělání.“ (Šulc, 2011, s. 55) Opatrněji se o kolezích ve svých memoárech vyjádřil Císař. Podle něj byl například Vladimír Ruml „filosof s ambicemi přednášet a psát, zatížený však složitým způsobem vyjadřování“. (Císař, 1998, s. 108)

Slánskému se dařilo udržet si rozhodující slovo, o jeho vlivu svědčí, že prosadil i zrušení VŠPS, kde ideový vliv KSČ zajišťoval především okruh okolo ministra Kopeckého a Kolmana. (Devátá a Olšáková, 2010, s. 163) Další okolnosti popsal ve svých pamětech Hájek: „Když jsem o Vysoké škole politické a sociální v letních měsících roku 1948 hovořil s Kolmanem a Köhlerem, měl jsem dojem, že by ji spíš chtěli likvidovat jako produkt kompromisů z předchozích let... Situace se změnila někdy po ‚Kolmanově případu‘⁶ ... Asi tu muselo být nějaké jednání na sekretariátě. Když jsem při podzimním zasedání parlamentu náhodou prošel kolem Slánského, zastavil mě na přátelský rozhovor, ... sdělil mi, že strana chce přebudovat VŠPS na školu nového typu, kde bych mohl praco-

5 Zápis o I. schůzi fakultní rady Vysoké školy věd hospodářských, dne 10. ledna 1951, Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO/VŠVH, karton 01, 1950-51. Zápisy ze schůzí fakultní rady, s. 1.

6 V září 1948 vystoupil s kritikou napadající Slánského, byl označen za „zrádce“ a odstaven. Knapík, 2000, 84–85. K jeho osobnosti srov. Connolly, 2008, 64, 169; Hájek, 1997, 173, 176; Kolman, 2005; Janouch, 2011; Kusák, 1998, s. 274–276; Pávová, 2008, s. 103–104.

vat se Štollem, o němž se uvažuje jako o budoucím rektorovi. Vše znělo jako nezávazný námět. Ukázalo se, že za tím už bylo rozhodnutí.“ (Hájek, 1997, s. 179)

Situace se zásadně změnila ve druhé polovině roku 1951, kdy byl Slánský zbaven svého vlivu a zatčen. S jeho pádem došlo též k propadu mocenského postavení Kulturního a propagačního oddělení ÚV KSČ a jeho vedoucího Bareše. (Kaplan, 1993, s. 77–79; Kusák, 1998, s. 395–396) Školskou – stejně jako kulturní – politiku ovládla kampaň proti tzv. slánštině, která se domáhala vymýcení všech tendencí spjatých s metodami stranického aparátu Slánského éry. Gottwald vydal v tomto směru jasný pokyn: „Ruku v ruce s postupnou, ale soustavnou likvidací nepřátelské agentury musí postupovat soustavné napravování škod, které ona straně i státu způsobila. Nelze nepřiznat, že tyto škody jsou značné a zasahují do různých oblastí našeho partajního i státního života.“ (Projev na zasedání ÚV KSČ, 6. prosince 1951, Gottwald, 1956, s. 44) Do popředí se nyní v kulturně-školské oblasti dostal Kopecký a jeho spolupracovník Štoll. (Knapík, 2000, s. 182)

V rámci tzv. slánštiny byla též tvrdě kritizována Vysoká škola politických a hospodářských věd. První rektor VŠE o tom napsal: „Zásahy agentů Slánského bandy znemožňovaly pracovníkům ekonomických škol seznámit se důkladně s praxí sovětských škol.“ (Sedlák, 1953, s. 184) Studenti VŠPHV provedli sebekritiku: „Na základě výzvy soudruha prezidenta Kl. Gottwalda, aby byla řádně osvětlena činnost zrádce Slánského, adresovali posluchači hospodářské fakulty VŠPHV – ‘po dlouhých poradách’ a ‘činíce zadost své povinné bdělosti’ – ústřednímu výbor strany zprávu, v níž upozorňovali ‘na jeden zvlášť významný úsek jeho práce’, tj. podíl na vzniku a řízení Vysoké školy politických a hospodářských věd. V souladu s ‘odhalováním’ nesprávných tendencí předkládali straně nové potenciální oběti: ‘Nyní, když Slánský byl odhalen, jsou naše obavy [z nesprávného vedení školy] hlubší a naléhavější. Je totiž všeobecně známo, že Slánský byl spolutvůrce naší školy, ježto byl přímo jejím protektorem. A také všichni naši vedoucí učitelé a profesori byli s ním neustále v nejužším styku, jak to donedávna veřejně prohlašovali. A právě tato nejpodezřelejší okolnost nás vede k závěru, že stav naší fakulty je výsledkem buď neschopnosti, nebo nejprohnanější sabotáže... nemůžeme zůstat dále na pochybách, to je nesnesitelné. Chceme jít pevně po linii, kterou nám ukazuj náš milovaný prezident soudruh Gottwald..., a proto Vás žádáme o brzké zjednání jasná.’“ (cit. dle Devátá a Olšáková, 2010, s. 174–175)

Hájek se ve svých pamětech zmínil i o roli sovětských poradců při zrušení VŠPHV: „Ta reforma našeho vysokého školství provádění v duchu známé Gottwaldovy teze, že základním zákonem vývoje lidově demokratických zemí je přiblížit se co nejvíc sovětskému vzoru, vyvolala diskrétně projevovaný údiv některých sovětských profesorů působících v té době u nás a znajících slabiny onoho vzoru i pozitivní prvky toho, co poznali u nás a čeho jsme se tehdy vzdávali. Naši škole vzala tato reforma půdu pod nohama, právě když ‘dorostla’ do plného rozsahu svých fakult. Nic podobného v SSSR neexistovalo.“ (Hájek, 1997, s. 197–198)

Proces zániku Vysoké školy politických a hospodářských věd popsal Závodský: „Již dva roky po založení VŠPHV začala převládat kritika nedávno prosazené koncepce vzdělávání ekonomických specialistů. Byrokratické řízení národního hospodářství si

žádalo tisíce 'marxisticky vzdělaných ekonomů', zatímco Hospodářská fakulta VŠPHV slibovala teprve r. 1953 první asi tři stovky absolventů a v dalších letech zhruba stejný počet. Navíc pouze dvouleté studium ekonomických předmětů po předchozím společném základu neumožňovalo studentům získat příliš důkladné ekonomické vzdělání, natož dostatečnou specializaci. V roce 1952 se dosavadní nevyhovující koncepce, za jejíhož viníka je označen R. Slánský, definitivně opouští.“ (Závodský, 2003, s. 56) Jeden ze studentů vzpomínal na tehdejší dobu: „Nevím přesně, kdy jsme se dozvěděli a kdo nám to sdělil, že škola končí. Jenom jsme občas slyšeli, že VŠPHV byla dílem Slánského, takže se Slánským skončí.“⁷ Škola nebyla schopna produkovat skutečně elitní stranické odborníky a tento úkol byl znovu svěřen Ústřední politické škole KSČ. Tu se pokoušeli spolu se sovětskými poradci přebudovat v „líheň nejvěrnějších kádru“.⁸

Další reorganizaci ekonomického vysokého školství řídilo ministerstvo školství, což svědčilo o mocenském propadu kulturně propagačního oddělení ÚV KSČ. V návrhu bylo uvedeno, že „je proto třeba nynější vysokou školu politických a hospodářských věd přebudovat na vysokou školu ekonomickou, kdežto studium společenských věd a studium správní přenést na příslušné fakulty Karlovy university a studium zahraničních oborů, spojené více s potřebami našich zahraničních ministerstev, postupně osamostatnit na zvláštní vysoké škole“.⁹ Příslušná resortní ministerstva v daném období řídili Václav Kopecký, Zdeněk Nejedlý, Ernest Sýkora a Ladislav Štoll. Předpokládáme, že ani jeden z nich nebyl hlavním autorem návrhu reorganizace. Nejedlý¹⁰ byl již senilní, Sýkora se detaily nezabýval a české prostředí v podstatě neznal a o Štollovi¹¹ současníci tvrdili, že nebyl schopen cokoliv řídit a na schůzích jen opakoval běžné fráze. (Heřtová, 1986, s. 71) Podle Šika byl „spíš stranickým ideologem než literárním vědcem a ještě k tomu velmi dogmatickým propagandistou“. (Šik, 1990, s. 80) Kopecký z nich měl největší politický vliv, ale není jasné, zda se osobně o ekonomické školství zajímal. (Páková, 2008, s. 97–98)

Vládním nařízením z 19. srpna 1952 se od 1. září 1953 z hospodářské fakulty VŠPHV zřizovala Vysoká škola ekonomická. Garanty této reorganizace byli jmenování Oliva a Sedlák, který se stal jejím prvním rektorem. (Choma, 2012; Kubr, 2012. Konkrétní data k reorganizaci srov. Maňák, 2004, s. 145; Urban, 1958, s. 131, 191) Oficiální zdůvodnění dané změny znělo: „Marxisticky vzdělané ekonomy pro národní hospodářství připravovala hospodářská fakulta VŠPHV se studijními obory: plánování, finance, politická ekonomie, obchod, průmysl a doprava. Přitom nároky na kvalitu i počet socialistických ekonomických pracovníků s vysokoškolským vzděláním neustále

7 Rozhovor s Robertem Sakem z 5. 5. 2009, cit. dle Devátá a Olšáková, 2010, s. 174, pozn. 65.

8 V rámci reorganizací ji v roce 1953 přetvořili ve Vysokou stranickou školu při ÚV KSČ (Vysoká škola stranická – Institut společenských věd). Morkes, 2000, s. 59; Dinuš, 2010, s. 213.

9 Národní archiv: fond Politický sekretariát ÚV KSČ, sv. 30, a. j. 103. Návrh na reorganizaci VŠPHV, podkladový materiál, cit. dle Devátá a Olšáková, 2010, s. 179. Srov. Morkes, 2002, s. 59.

10 O jeho spolupracovnících na ministerstvu školství srov. Císař, 2005, s. 366–375.

11 V Archivu Akademie věd České republiky se ve fondu „Ladislav Štoll“ podle sdělení jeho pracovníků nedochoval k založení VŠE žádný materiál.

vzrůstaly. Proto vzniká z hospodářské fakulty VŠPHV dne 1. září 1953 Vysoká škola ekonomická v Praze. Při jejím založení byly využity zkušenosti, učební plány i studijní a jiné materiály ze sovětských vysokých ekonomických škol.“ (Koudela, 1989, s. 12)

Vysoká škola ekonomická v Praze byla založena v rámci přetváření ekonomického vysokého školství komunistickou stranou po roce 1948. Vznikla na základě politického rozhodnutí a v rámci vypořádání se s tzv. slánštinou z Vysoké školy politických a hospodářských věd, přičemž obsahově i personálně navazovala též na Vysokou školu věd hospodářských ČVUT.

Další výzkum by se měl zaměřit na konkrétní jednání o reorganizaci po zatčení Slánského, na roli ministerstva školství a Státního výboru pro vysoké školy, a dále na otázky, zda se na vzniku VŠE podíleli sovětsští poradci¹², do jaké míry se při reorganizaci inspirovali sovětskými institucemi či školami v jiných zemích východního bloku, zda VŠE navazovala na nemarxistickou ekonomii pěstovanou před rokem 1948 a též na hypotézu, že na VŠE pracovali při jejím vzniku především bývalí pedagogové z Vysoké školy politických a hospodářských věd.

Literatura

Archiv Akademie věd České republiky. Fond Ladislav Štoll.

Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO, karton 01, 6. složka, 1951–52. Protokoly ze schůzí profesorského sboru.

Archiv ČVUT v Praze. Fond VŠO/VŠVH, karton 01, 1950–51. Zápisy ze schůzí fakultní rady.

BLAŽEK, P.; JECH, K.; KUBÁLEK, M. 2004. Politicky motivované vylučování studentů v zakladatelském období komunistického režimu. Černá kapitola z dějin vysokého zemědělského školství v Praze. In RAŠTICOVÁ, B. (ed.). *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2004, s. 111–132. ISBN 80-86185-38-9.

CÍSAŘ, Č. 1998. *Člověk a politik. Kniha vzpomínek a úvah*. Praha: ETC Publishing, 1998. ISBN 80-86006-59-X.

CÍSAŘ, Č. 2005. *Paměti. Nejen o zákulisí Pražského jara*. Praha: SinCon, 2005. ISBN 80-86718-56-5.

CONNELLY, J. 2008. *Ztotožněná univerzita: sovětizace vysokého školství ve východním Německu, v českých zemích a v Polsku v letech 1945–1956*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1185-3.

DEVÁTÁ, M.; OLŠÁKOVÁ, D. 2010. Vysoká škola politických a hospodářských věd, 1949–1953. Počátky marxistického vysokého školství. In *Vědní koncepce KSČ a její institucionalizace po roce 1948*. Praha: ÚSD, 2010, s. 159–212. ISBN 978-80-7285-123-2.

DINUŠ, P. 2010. Vysoká škola politická ÚV KSČ v letech 1953–1969. In *Vědní koncepce KSČ a její institucionalizace po roce 1948. Práce z dějin vědy = Studies in the history of sciences and humanities; sv. 23*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2010, s. 213–249. ISBN 978-80-7285-123-2.

GOTTWALD, K. 1956. *Vybrané spisy ve dvou svazcích. Sv. 2, 1939–1953*. Praha: SNPL, 1956.

HÁJEK, J. 1997. *Paměti*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. ISBN 9788085864267.

HEŘTOVÁ, J. 1986. *Ladislav Štoll*. Praha: Horizont, 1986.

12 Ve školním roce 1953/54 na VŠE působili N. N. Inozemcev a J. M. Guminová. Zápis č. 7 o zasedání školní rady, konané dne 7. července 1954, Spisovna VŠE. Vědecká rada 1953–1959/60, s. 1–2. Rektor Sedlák zmínil pomoc při zakládání školy docenta T. A. Borisenka a Moskevský státní ekonomický institut jako vzor pro založení VŠE. Sedlák, 1953, s. 184. Srov. Urban, 1958, s. 195–197.

- CHOMA, D. 2012. *O životě na několika stránkách (II)*. <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/choma-dimitrij-profil/>.
- JANOUGH, F. 2011. *Jak jste tak mohli žít?: dialog generací*. Vyd. 1. Praha: Novela bohemica, 2011. Dokument, sv. 2. ISBN 978-80-904573-3-1.
- KALINOVÁ, L. 2007. *Společenské proměny v čase socialistického experimentu: k sociálním dějinám v letech 1945–1969*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1536-5.
- KAPLAN, K. 1993. Faculty of Economics. *Aparát ÚV KSČ v letech 1948–1968: studie a dokumenty*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny; sv. 10. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. ISBN 80-85270-20-X.
- KNAPÍK, J. 2000. *Kdo spoutal naši kulturu: portrét stalinisty Gustava Bareše*. Přerov: Šárka, 2000. ISBN 80-901755-6-2.
- KNAPP, V. 1998. *Proměny času. Vzpomínky nestora české právní vědy*. Praha: Prospektrum, 1998. ISBN 80-717-5063-8.
- KOLMAN, A. 2005. *Zaslepená generace. Paměti starého bolševika*. Brno: Host, 2005. ISBN 80-7294-148-8.
- KOPEČEK, M. 2002. *Ideologie a ideologické aparáty jako téma výzkumu historiografie komunistického Československa* [online]. 2002. S.l.: Pracovní skupina pro analýzu charakteru komunistického režimu v Československu 1945–1989. [cit. 2012-11-15]. http://www.sds.cz/docs/prectete/epubl/mko_iaia.htm.
- KOUDELA, J. a kol. 1989. *Vysoká škola ekonomická v Praze 1919–1953–1989 nositelka Řádu práce*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1989.
- KUBR, M. 2012. *Po šedesáti letech: Pionýrská léta VŠE očima přímého účastníka*. <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/kubr-milan-doc-dr-csc/po-sedesati-letech-pionyrska-leta-vse-ocima-primeho-ucastnika/>.
- KUSÁK, A. 1998. *Kultura a politika v Československu 1945–1956*. Praha: Torst, 1998. ISBN 80-7215-055-3.
- MAŇÁK, J. 2004. Orientace KSČ na vytvoření socialistické inteligence. In KÁRNÍK, Z.; KOPEČEK, M. (ed.). *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. Svazek II*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Dokořán, 2004, s. 110–155, 326–332. ISBN 80-86569-77-2.
- MATĚJŮ, P. ŘEHÁKOVÁ, B. SIMONOVÁ, N. 2004. Kulturní a sociálně ekonomické zdroje nerovností v šancích na dosažení vysokoškolského vzdělání v České republice v letech 1948–1999. *Sociológia*, 2004, No. 1, pp. 31–56. ISSN 0049-1225.
- MĚCHÝŘ, J. 2003. O čase Kárníkových Lehrjahre – zejména o „VŠPHV“. *Acta Universitatis Carolinae*. 2003, roč. 1/1999, č. 51, s. 161–165.
- MORKES, F. 2000. Změny v postavení a řízení vysokých škol. In BARVÍKOVÁ, H. (ed.). *Věda v Československu v letech 1953–1963. Sborník z konference: Praha, 23. – 24. listopadu 1999. Práce z dějin vědy = Studies in the history of sciences and humanities*, sv. 1. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, 2000, s. 53–65. ISBN 80-86404-00-5.
- MORKES, F. 2002. *Kapitoly o školství, ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848–2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8.
- ORT, A. 2006. *Stríčky vzpomínek jednoho Čecha na složitě 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-84-9.
- PÁVOVÁ, J. 2008. *Demagog ve službách strany: portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-09-0.
- SEDLÁK, V. 1953. Významná opatření ve výstavbě ekonomického školství. *Politická ekonomie*, 1953, Vol. 1, No. 3, pp. 181–188.
- Spisovna VŠE. *Vědecká rada 1953–1959/60*.
- STELLNER, F. 2012. *Felix Oliva*. 2012, <http://dejiny.vse.cz/biografie/seznam/oliva-felix-prof-ing/>.
- ŠIK, O. 1990. *Jarní probuzení: iluze a skutečnost*. Praha: Mladá Fronta, 1990. ISBN 80-204-0208-X.
- ŠTOLL, M. 2005. *Třicet let bojů s Ladislavem Štollem aneb Jak s tím můžete žít?* Soudobé dějiny 12, 2005, č. 1, s. 85–94.

- ŠTOLL, L. 1949. *O socialistickou inteligenci*. Praha: Min. inf. a osv., 1949.
- ŠULC, Z. 2011. *Z jeviště i zákulisí české politiky a ekonomiky. Vzpomínky novináře a ekonoma 1945–1995*. Brno: Doplněk, 2011. ISBN 978-80-7239-259-9.
- URBAN, R. 1958. *Die Organisation der Wissenschaft in der Tschechoslowakei*. Marburg/Lahn: Johann Gottfried Herder-Institut, 1958. Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas; Nr. 30.
- ZÁVODSKÝ, P. 2003. Přehled vývoje vysokoškolského vzdělávání ekonomů na území ČR do vzniku VŠE. In *Vysoká škola ekonomická v Praze 1953–2003. Minulost, přítomnost, budoucnost*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2003, s. 22–62. ISBN 80-245-0663-7.

INSTITUTIONAL AND PERSONNEL CIRCUMSTANCES OF THE FORMATION OF THE UNIVERSITY OF ECONOMICS, PRAGUE

František Stellner, Faculty of Social and Economic Studies, Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem, Pasteurova 1, CZ – 400 96 Ústí nad Labem (fstellner@gmail.com);

Pavel Szobi, Department of Economic History, Faculty of Economics, University of Economics, Prague, nám. W. Churchill 4, CZ – 130 67 Prague 3 (pavel.szobi@vse.cz)

Abstract

We analyze the changes in Czech economic higher education after February 1948, focusing on the policy of the Communist Party, the role of individual politicians and the process of a multiple reorganization of universities which were dedicated to educate future economists. The study deals with specific circumstances in which the University of Economics, Prague was founded. The findings are based primarily on non-released documents from the records office of the University of Economics in Prague, Archives of the Czech Technical University in Prague, interviews with eyewitnesses and released sources of personal provenience. We came to the conclusion that the University of Economics in Prague emerged from a massive reform of the economic education system which had been commenced by the Communist Party after 1948. The new university was a result of a political decision and squaring with the so called Slánism of the University of Political and Economic Sciences. It also was a content and personnel continuation of the earlier University of Economic Sciences CTU. The guarantors of this reorganization were Felix Oliva and Vladimír Sedláč, the first chancellor of the University of Economics, Prague.

Keywords

Czechoslovakia after 1948, Communist Party of Czechoslovakia, Marxist economics, University of Economics, Prague, reform of the economic higher education

JEL Classification

I23, I24